

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ของวัยรุ่น ในจังหวัดสกลนคร Teenagers' Skill of Knowing What's What and as Much as the Mass and Modern Media's Knowing in Sakon Nakhon Province

ภัทร์ศิณี แสงสำแดง¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาทักษะการรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ของวัยรุ่นในจังหวัดสกลนคร 2. ศึกษาผลของการใช้สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของวัยรุ่นในจังหวัดสกลนคร ภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับแบบจำลองการรู้เท่าทันสื่อ แนวคิดเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด แนวคิดการใช้สื่อกับวิถีชีวิตประจำวันของวัยรุ่น และแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นที่เข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ที่จัดโดยสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประกอบด้วย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 ของโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล และนักศึกษาระดับอุดมศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร รวมทั้งหมด 160 คน เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. วัยรุ่นในจังหวัดสกลนครมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่โดยรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ดังนี้

- 1.1 โครงสร้างของความรู้ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.87
- 1.2 แรงจูงใจในการตัดสินใจ หรือ จุดยืนส่วนบุคคล มีคะแนนเท่ากับ 3.13
- 1.3 เครื่องมือในการประมวลข้อมูล มีคะแนนเท่ากับ 3.60
- 1.4 กระบวนการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูล มีคะแนนเท่ากับ 3.33

2. การใช้สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันของวัยรุ่นทั้ง 3 รูปแบบ

2.1 การดำเนินชีวิตประจำวันในครอบครัว พบว่า มีการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวผ่าน Social media เช่น Facebook, Instagram รวมทั้งโปรแกรมสนทนาออนไลน์ ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ในขณะที่เดียวกัน การเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวลดลง ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.13

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.2 การดำเนินชีวิตประจำวันในการเรียน พบว่า การใช้สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ทำให้สะดวกสบายในการค้นคว้าหาความรู้เพื่อช่วยในการศึกษา ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 4.28, มีการนำสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่มาใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าหาความรู้เพื่อช่วยในการศึกษาในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.98 และการค้นคว้าหาความรู้จากสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ทำให้เข้าใจเนื้อหาในบทเรียนมากขึ้น ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.73

2.3 การดำเนินชีวิตประจำวันในการใช้เวลาว่างและการใช้สื่อมวลชน พบว่า มีการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนผ่าน Social media เช่น Facebook, Instagram รวมทั้งโปรแกรมสนทนาออนไลน์ ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 4.26, การเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ทำให้รู้สึกผ่อนคลายความเครียดได้ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 4.09, กิจกรรมยามว่างส่วนใหญ่คือการเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.94 และมีเพื่อนใหม่ที่รู้จักผ่านทาง Social media เช่น Facebook, Instagram รวมทั้งโปรแกรมสนทนาออนไลน์ ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.72

คำสำคัญ : การรู้เท่าทันสื่อ, สื่อมวลชน, สื่อสมัยใหม่, วิถีชีวิตประจำวัน, วัยรุ่น

Abstract

The purposes of this study were to: 1) investigate teenagers' skill of knowing what's what and as much as the mass and modern media's knowing in Sakon Nakhon province, and 2) examine the effects of using mass media and modern media upon making a daily living of teenagers in Sakon Nakhon province under the conceptual framework of the model of knowing what's what and as much as the mass media's knowing, of the prescribed idea of communication technology, of the idea of using media and way of daily life of teenagers and of the idea of needs among teenagers. The samples were teenagers who participated in the project of workshop on 'Knowing What's What and as Much as the Mass Media's Knowing' which was held by the Department of Communications, Sakon Nakhon Rajabhat University comprising MathayomSuksa 5 students at SakonratWithayanukul School and undergraduate students, Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University totaling 160 students. The instrument for collecting data was a 5-rating scale questionnaire. Data analysis was done through percentage, mean and standard deviation.

The findings of study were found as follows:

1. The teenagers in Sakon Nakhon province had their skill in knowing what's what and as much as the knowing by mass and modern media as a whole at high level. Considering it by aspect, all the aspects were found at high level as follows:

1.1 That of 'structure of knowledge' had a score of 3.87;

1.2 That of 'motivation for decision or personal standpoint' had a score of 3.13;

1.3 That of ‘instrument for gathering data’ had a score of 3.60;

1.4 That of ‘analytical process and data interpretation’ had a score of 3.33.

2. The use of mass media and modern media had an effect upon the teenagers’ behavioral adjustment to the 3 styles of making a daily living.

2.1 In making a daily living in the family, it was found that there was a communication with the family’s members through social media such as Facebook, Instagram and online conversation programs at high level with a mean score of 3.75. At the same time, the exposure to mass media and modern media resulted in a decrease of interaction between the teenagers and family’s members at high level with a mean score of 3.13.

2.2 In making a daily living in learning, it was found that the use of mass media and modern media was convenient for investigating knowledge in study at the highest level with a mean score of 4.28; that the use of mass media and modern media in searching for knowledge in study was at high level with a mean score of 3.98; and that the search of knowledge from mass media and modern media helped the teenagers better understand the contents at high level with a mean score of 3.73.

2.3 In conducting the teenagers’ daily life when having spare time and in using the mass media, it was found that there was a communication with friends through the social media such as Facebook, Instagram and online conversational programs at the highest level with a mean score of 4.26; that the teenagers’ exposure to mass media and modern media made them feel relaxed at the highest level with a mean score of 4.09; that most of the teenagers’ spare-time activities were to expose themselves to mass media and modern media at high level with a mean score of 3.94; and that they had new friends being introduced by social media such as Facebook, Instagram and online conversational programs at high level with a mean score of 3.72.

Keywords : Knowing what’s what and as much as the media, Mass media, Modern media,

Way of daily life, Teenagers

บทนำ

สถานการณ์ของสังคมโลกในปัจจุบันถือว่าอยู่ในยุคของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังที่ Alvin Toffler (วิภา อุตมฉันท. 2544) ได้เปรียบเทียบลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสังคมว่าเหมือนกับคลื่นที่ตามติดกันมา สังคมปัจจุบันอยู่ในช่วงของคลื่นลูกที่สามคือเป็นอารยธรรมยุคเทคโนโลยีระดับสูง เป็นยุคของเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ ด้วยเหตุนี้ คนในสังคมจึงหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ โดยจะเห็นว่าคอมพิวเตอร์มีการแพร่กระจายไป

เร็วมากและมีการพัฒนารูปแบบให้มีความสะดวกสบายต่อการใช้งานและการติดต่อสื่อสารมากขึ้นในทุก ระดับของสังคม ส่งผลให้เกิดการติดต่อสื่อสารรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Interactive ซึ่งเป็นรูปแบบที่สามารถมี ปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างกันได้ทันทีในขอบเขตที่กว้างไกล

จากสภาวะสังคมโลกที่เกิดเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่ ส่งผลให้แบบแผนพฤติกรรมในการเปิดรับ สื่อมวลชนของผู้รับสารเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังผลการวิจัยของ Hara and Shigemori (2003) เรื่อง การ ใช้อินเทอร์เน็ตกับพฤติกรรมการรับชมโทรทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้วิทยุ/วารสาร น้อยลง เนื่องจากสามารถเข้าไปค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์มากขึ้น และสามารถค้นหาได้ตลอดเวลาและ ย้อนหลังได้อีกด้วย ในส่วนของพฤติกรรมการรับชมโทรทัศน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งมีพฤติกรรม การรับชมโทรทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีอินเทอร์เน็ตเข้ามา กล่าวคือ รับชมโทรทัศน์ขณะใช้อินเทอร์เน็ต ควบคู่ไปด้วย และบางคนมีความสนใจชมโทรทัศน์น้อยลง ในขณะที่บางคนก็ตัดสินใจเลือกเนื้อหาที่จะรับชม มากขึ้น

ประเทศไทยในปัจจุบัน มีการเพิ่มจำนวนของสื่ออย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชนดั้งเดิม ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์ หรือเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่อย่างสื่ออินเทอร์เน็ตที่ สามารถเปิดรับได้หลายช่องทาง ทั้งคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ หรือแท็บเล็ต (Tablet) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่แพ้กัน จึงเห็นได้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่มากมายและหลากหลาย เพิ่มขึ้นทุกวัน สังคมในทุกวันนี้จึงเปรียบเสมือนกับซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่ที่เต็มไปด้วยสินค้าและบริการ นานาชนิดที่เป็นผลผลิตจากสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่ที่หลากหลายให้ผู้รับสารได้เลือกเปิดรับ เกิดเป็นลักษณะของวัฒนธรรมที่เรียกว่า วัฒนธรรมข้อมูลข่าวสารท่วมท้น (Information-saturated culture) ทำให้เกิดปัญหาตามมาเกี่ยวกับการบริโภคสื่อและข้อมูลข่าวสาร นั่นคือมนุษย์ในสังคมไม่สามารถเปิดรับ ข้อมูลข่าวสารทั้งหมดที่มีอยู่ได้ แต่จะใช้วิธีการเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารเพียงบางส่วน โดยใช้กระบวนการทาง ความคิดที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติที่เรียกว่า Automaticity ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่มนุษย์ใช้ในการ ตัดสินใจเพื่อคัดกรองข้อมูลข่าวสารที่ผ่านเข้ามาในระบบความคิด โดยมนุษย์จะคัดทั้งข้อมูลข่าวสารเกือบ ทั้งหมด และจะเลือกเปิดรับเฉพาะแต่ข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับความสนใจเท่านั้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วย ปกป้องมนุษย์จากกระแสการหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารที่มีมากเกินไปในสังคม แต่เนื่องจากกระบวนการ ดังกล่าวเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว ทำให้เปิดรับสื่อโดยไม่มีกระบวนการวางแผนล่วงหน้าในการกำหนด ประเภทของสื่อและเนื้อหาที่เปิดรับ มนุษย์จึงคิดว่าข้อมูลข่าวสารที่ตนเองบริโภคนั้นเป็นข้อมูลข่าวสารที่ ตอบสนองความต้องการของตนอย่างแท้จริง ทั้งที่ความจริงแล้วอาจไม่เป็นอย่างนั้นก็ได้ และเมื่อมีข้อมูล ข่าวสารที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกันเข้ามา ก็จะไปเลือกเปิดรับข้อมูลแบบเดิมอีกส่งผลให้เกิดพฤติกรรมบริโภค ข้อมูลข่าวสารประเภทนั้นอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นกิจวัตรหรือกิจกรรมที่ทำจนเคยชิน ทำให้มนุษย์ สูญเสียโอกาสที่จะเปิดรับข้อมูลข่าวสารใหม่ๆที่อาจจะตอบสนองความต้องการที่แท้จริงได้ดีกว่า หรือเป็น ข้อมูลข่าวสารที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้มากกว่า ทำให้มีความรู้และประสบการณ์อยู่แค่ใน กรอบของข้อมูลข่าวสารแบบเดิมๆ และเกิดความเชื่อผิดๆ เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่เปิดรับเป็นประจำนั้นว่า เป็นข้อมูลข่าวสารที่ครอบคลุมและลึกเพียงพอในการรับรู้ต่างๆ ที่ในความเป็นจริงอาจเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่ง

ของข้อมูลทั้งหมด เช่น เวลาดูรายการข่าวทางโทรทัศน์ ก็จะเลือกรับรู้แต่เฉพาะข่าวที่รับประจำ และเชื่อตามที่ข่าวนั้นนำเสนอ ทั้งที่ความจริงรายการข่าวดังกล่าวอาจนำเสนอเพียงบางส่วนเท่านั้น

กระบวนการ Automaticity ยังส่งผลให้มนุษย์รู้สึกว่าเป็นผู้ควบคุมสื่อมวลชนที่นำเสนอข่าวสารนั้นๆ ด้วยการเป็นผู้เลือกเปิดสื่อมวลชนเพื่อเปิดรับข้อมูลที่สนใจด้วยตนเอง เช่น เลือกเปิดดูแต่รายการโทรทัศน์ที่ชอบ หรือเลือกอ่านหนังสือพิมพ์เฉพาะคอลัมน์ที่สนใจและอ่านเป็นประจำ แต่ในความเป็นจริงแล้วสื่อมวลชนต่างหากที่เป็นผู้ควบคุมตัวเรา เพราะสื่อมวลชนเป็นผู้เลือกเนื้อหาของข้อมูลข่าวสารมานำเสนอเรา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สื่อมวลชนได้กำหนดตัวเลือกให้แคบลงจนเหลือเพียงข้อมูลไม่กี่ประเภทจากข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่มากมาย หลังจากนั้นสื่อมวลชนก็ใช้ข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอขึ้นมาควบคุมความคิด ทศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมของเราให้เป็นที่ลุ่มๆ ดอนๆ ตามที่สื่อเหล่านั้นๆ ต้องการ

จากการเข้ามาของเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่จะเห็นว่าคนในสังคมไทยเกิดการตื่นตัวกับสิ่งเหล่านี้ด้วยเช่นกัน แต่ส่วนใหญ่มีรูปแบบพฤติกรรมการใช้สื่อมวลชนและเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่อย่างขาดการวิเคราะห์แบบมีเหตุผลหรือเปิดรับข้อมูลข่าวสารด้วยกระบวนการautomaticity นอกจากนี้ยังพบว่าผู้รับสารขาดทักษะในการใช้และการตีความหมายเนื้อหาข่าวสารอย่างถูกต้องหรือมีการนำไปใช้ในทางที่ผิดดังจะเห็นได้จากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ที่กลุ่มวัยรุ่นที่มีความศรัทธาในสื่อได้นำความรู้เกี่ยวกับทักษะการใช้เทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่ไปใช้โดยการถ่ายภาพ หรือถ่ายคลิปวิดีโอภาพลามกอนาจารลงในสื่ออินเทอร์เน็ตหรือโทรศัพท์มือถือเพื่อเผยแพร่หรือส่งไลน์ผ่านซีดีเพื่อจำหน่าย ซึ่งเหตุการณ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศแทบจะทุกวัน

เพื่อให้ผู้รับสารสามารถเลือกเปิดรับเนื้อหาจากสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่ที่ตอบสนองเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างแท้จริง และสามารถนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้รับสารจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมความพร้อมให้รู้จักเปิดรับสื่อและเลือกเนื้อหาข่าวสารอย่างชาญฉลาด หรือมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งหมายถึง ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ได้แก่ ความสามารถในการรับรู้วิเคราะห์ ตีความเนื้อหาสาระที่เปิดรับ และสามารถประเมินเนื้อหาสาระเพื่อนำไปกลั่นกรองในการใช้ให้เป็นประโยชน์ รวมถึงความสามารถในการผลิตสารเองได้ (พัฒนา บุญฤทธิ์รุ่งโรจน์. 2546) การเตรียมความพร้อมให้ผู้รับสารมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อก็เพื่อไม่ให้ผู้รับสารตกอยู่ใต้การควบคุมของสื่ออย่างที่เป็นมา โดยเฉพาะในกลุ่มผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่น เพราะเป็นวัยที่มีความไวต่อการเปิดรับสื่อ ทำให้เนื้อหาจากสื่อมวลชนที่วัยรุ่นเปิดรับนั้นสามารถเข้ามามีอิทธิพลต่อวัยรุ่นในด้านความคิดและพฤติกรรมได้ง่าย ยิ่งรูปแบบและการนำเสนอเนื้อหาสารผ่านทางเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่มีการพัฒนาให้มีทั้งเสียงและภาพทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวหรือมัลติมีเดีย ก็จะเป็นที่สนใจของกลุ่มผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่นมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของวัยรุ่นให้เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ของวัยรุ่นในจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาผลของการใช้สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของวัยรุ่นในจังหวัดสกลนคร

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มวัยรุ่นที่เข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งจัดโดยสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ใช้การสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 ของโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดสกลนคร ที่มีการติดตั้งคอมพิวเตอร์และสื่อสมัยใหม่ไว้บริการนักเรียน และนักศึกษาระดับอุดมศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร รวมทั้งหมด 160 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 3 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง
2. ทักษะการรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ โดยมีแนวคำถามเกี่ยวกับ ปัจจัยหลัก 4 ด้าน ของทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่
 - 2.1 โครงสร้างของความรู้
 - 2.2 แรงจูงใจในการตัดสินใจหรือจุดยืนส่วนบุคคล
 - 2.3 เครื่องมือในการประมวลข้อมูล
 - 2.4 กระบวนการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูล
3. ผลของการใช้สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของวัยรุ่น โดยมีแนวคำถามเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันของวัยรุ่น 3 รูปแบบ ได้แก่
 - 3.1 การดำเนินชีวิตประจำวันในครอบครัว
 - 3.2 การดำเนินชีวิตประจำวันในการเรียน
 - 3.3 การดำเนินชีวิตประจำวันในการใช้เวลาว่างและการใช้สื่อมวลชน

การวิเคราะห์ผลข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาประมวลผลด้วยโปรแกรม SPSS for windows วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 69.4 รองลงมาคือ เพศชาย จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6 ตามลำดับ มีอายุระหว่าง 15 – 19 ปี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 80.0 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 20 – 24 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 และมีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 ตามลำดับ มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 65.0 รองลงมา มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 35.0 ตามลำดับ ประเภทของสื่อที่เปิดรับเป็นประจำ คือ อินเทอร์เน็ต จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 83.8 รองลงมา คือ โทรทัศน์ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4, นิตยสาร/วารสาร จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 และภาพยนตร์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 ตามลำดับ ประเภทของรายการที่มีการเปิดรับ คือ ละครหรือซีรีส์จากต่างประเทศ จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 41.2 รองลงมาคือ รายการข่าว/เล่าข่าว จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 20.6, ละครไทย จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 13.1, สารคดี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0, เกมโชว์หรือรายการที่มีการแข่งขัน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 8.1, รายการท่องเที่ยว จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8, วาไรตี้โชว์ (เช่น ตีสิบ, ที่นี้หมอลำ) จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 และรายการประเภทความรู้ (เช่น รายการสอนภาษาอังกฤษ) จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6 ตามลำดับ เครื่องมือและสถานที่ในการเปิดรับสื่อคือ โทรศัพท์มือถือ/แท็บเล็ต จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 29.4 รองลงมาคือ โทรทัศน์หรือวิทยุส่วนรวมของบ้าน จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 25.6, คอมพิวเตอร์ส่วนตัว จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 16.9, โทรทัศน์หรือวิทยุส่วนตัว จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8, สื่อสิ่งพิมพ์ที่ซื้อเอง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 และสื่อสิ่งพิมพ์ในสถานที่ส่วนรวม จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 ตามลำดับ สาเหตุในการเปิดรับสื่อคือ ความเคยชิน จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4 รองลงมาคือ ความบันเทิง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 23.1, ประโยชน์ในการศึกษา จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 21.9, ตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 และเปิดรับสื่อตามคนรู้จัก/มีคนแนะนำ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 6.9 ตามลำดับ

2. ทักษะการรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่

กลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดสกลนครมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยรวมในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 โครงสร้างของความรู้ เป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับตัวสื่อ และถูกจัดเก็บไว้ในระบบฐานข้อมูล ความคิดของผู้รับสาร ประกอบด้วย 5 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่ ผลกระทบจากสื่อ เนื้อหาของสื่อ คุณลักษณะของสื่อ โลกแห่งความจริง และตัวตนของผู้รับสาร ซึ่งส่วนประกอบทั้ง 5 นี้ทำงานร่วมกันเป็นระบบ และจะถูกนำมาพิจารณาในการเลือกเนื้อหาที่จะเปิดรับโดยมีกระบวนการจัดการข้อมูลเพื่อนำไปเก็บไว้ในระบบความทรงจำ เป็นกระบวนการที่ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด แต่ต้องใช้เวลาตั้งใจและความแม่นยำ โครงสร้างของข้อมูลทำให้ผู้รับสารตระหนักรู้ในกระบวนการประเมินข้อมูลมากขึ้นและสามารถสร้างความหมายจากข้อมูล

นั้นให้เป็นประโยชน์ต่อเป้าหมายของตนได้ วิทยุนี้มีโครงสร้างของความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับตัวสื่อในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.87

2.2 แรงจูงใจในการตัดสินใจ หรือ จุดยืนส่วนบุคคล ประกอบไปด้วย 2 ส่วนสำคัญได้แก่ เป้าหมาย และแรงขับ

- เป้าหมาย มีไว้เพื่อให้ผู้รับสารรู้ว่าควรจะได้รับและเลือกปฏิเสธข้อมูลใด และยังเป็นตัวกำหนดทิศทางในการแสวงหาข้อมูลของผู้รับสารด้วย

- แรงขับ มีไว้ให้ผู้รับสารเกิดความพยายามในการสร้างพฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อให้ตอบสนองเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้

จุดยืนส่วนบุคคลในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารนี้ สามารถเกิดได้ใน 2 สภาวะ คือ สภาวะตระหนักรู้ และ สภาวะขาดการตระหนักรู้

สภาวะตระหนักรู้ เป็นสภาวะที่ผู้รับสารรู้จักระมัดระวังในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารและสามารถตัดสินใจเลือกรับและปฏิเสธข้อมูลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้ เป็นสภาวะที่ทำให้ผู้รับสารมีการรู้เท่าทันสื่อตนเอง

สภาวะขาดการตระหนักรู้ เป็นสภาวะที่ผู้รับสารตัดสินใจเปิดรับข้อมูลโดยขาดความระมัดระวังและไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และสื่อมวลชนจะกลายเป็นผู้ควบคุมผู้รับสาร และทำให้การเปิดรับสารนั้นเข้าสู่กระบวนการ automaticity

วิทยุนี้มีแรงจูงใจในการตัดสินใจในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.13 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างเปิดรับสื่อโดยมีเป้าหมายว่าจะเลือกรับสื่อใด และเนื้อหาอะไร รวมทั้งมีความพยายามที่จะเข้าถึงสื่อที่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้

2.3 เครื่องมือในการประมวลข้อมูล ได้แก่ ความสามารถในการเปิดรับสื่อและทักษะการวิเคราะห์ และตีความหมายข้อมูล ความสามารถในการเปิดรับสื่อ (Competencies) คือ ความสามารถที่ทำให้ผู้รับสารเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผ่านสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ได้ โดยความสามารถนี้เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้มาก่อนจนเกิดเป็นการกระทำโดยอัตโนมัติ เช่น ความสามารถในการอ่าน ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ ซึ่งความสามารถเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อแรงขับในการแสวงหาข้อมูล เช่น บุคคลที่อ่านหนังสือไม่ออก ก็จะไม่มีความสามารถในการแสวงหาข้อมูลจากสื่อประเภทสิ่งพิมพ์

ทักษะการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูล (Skills) คือ ความสามารถในการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลที่ได้จากสื่อ ซึ่งทักษะนี้จะต้องมีการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจึงจะสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ได้

วิทยุนี้มีความสามารถในการเปิดรับสื่อและมีทักษะการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.66 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการเข้าถึงและใช้สื่อ จนเกิดแรงขับให้เลือกเปิดรับสื่ออื่น ๆ นอกจากนี้ยังสามารถวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลจากสื่อที่เปิดรับได้ แต่อาจยังไม่สามารถวิเคราะห์ได้ดีมากนัก ยังต้องมีการพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูล

2.4 กระบวนการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูล ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคัดกรองข้อมูล การตีความหมายข้อมูล และการประกอบสร้างความหมาย ขั้นตอนทั้ง 3 นี้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ในการเปิดรับสารจากสื่อ ขั้นตอนแรกคือการตัดสินใจว่าจะคัดกรองสารใดเข้ามาและคัดกรองสารใดทิ้งไป จากนั้นเมื่อรับสารเข้ามาแล้ว ก็ต้องใช้ความสามารถในการเปิดรับสื่อ ทัศนคติและนิยามของข้อมูลนั้นเพื่อตีความหมายของข้อมูล และสุดท้ายก็คือการประกอบสร้างความหมายของข้อมูลนั้นขึ้นมาซึ่งจะต้องใช้ทักษะในกระบวนการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลเข้ามาช่วย กลุ่มวิจัยรุ่นมีกระบวนการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.33 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการคัดกรองข้อมูล ตีความหมายข้อมูล และประกอบสร้างข้อมูลได้ แต่ยังเป็นกระบวนการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลที่ตรงกับความสนใจของตนเองเป็นส่วนใหญ่

3. ผลของการใช้สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของวัยรุ่น

ผลการวิจัยพบว่า การใช้สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันของวัยรุ่นทั้ง 3 รูปแบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การดำเนินชีวิตประจำวันในครอบครัว พบว่า การใช้สื่อสมัยใหม่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว กล่าวคือมีการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวผ่าน Social media เช่น Facebook, Instagram รวมทั้งโปรแกรมสนทนาออนไลน์ ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.75 ในขณะเดียวกัน การเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ก็ทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวลดลง ในระดับมากคะแนนเฉลี่ย 3.13

3.2 การดำเนินชีวิตประจำวันในการเรียน พบว่า การใช้สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ส่งผลให้รูปแบบในการค้นหาข้อมูลข่าวสารของวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การใช้สื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ทำให้สะดวกสบายในการค้นคว้าหาความรู้เพื่อช่วยในการศึกษาในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย 4.28, มีการนำเอาสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่มาใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าหาความรู้เพื่อช่วยในการศึกษา ในระดับมากคะแนนเฉลี่ย 3.98 และการค้นคว้าหาความรู้จากสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ทำให้เข้าใจเนื้อหาที่อยู่ในบทเรียนมากขึ้นในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.73

3.3 การดำเนินชีวิตประจำวันในการใช้เวลาว่างและการใช้สื่อมวลชน พบว่า วัยรุ่นได้นำสื่ออินเทอร์เน็ตมาเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร ด้วยการสร้างข้อมูลเกี่ยวกับตนเองผ่านทางเว็บไซต์ social media เช่น Facebook, Instagram กล่าวคือ มีการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนผ่าน Social media เช่น Facebook, Instagram รวมทั้งโปรแกรมสนทนาออนไลน์ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 4.26, การเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ ทำให้รู้สึกผ่อนคลายความเครียดได้ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 4.09, กิจกรรมยามว่างส่วนใหญ่คือการเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.94 และ มีเพื่อนใหม่ที่รู้จักผ่านทาง Social media เช่น Facebook, Instagram รวมทั้งโปรแกรมสนทนาออนไลน์ ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.72

การอภิปรายผลการวิจัย

1. กลุ่มวัยรุ่นมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ในระดับมาก กล่าวคือ มีความสามารถในการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งการอ่าน การฟัง การรับชม และการใช้คอมพิวเตอร์ โดยเป็นการเปิดรับสื่อในรูปแบบที่เป็นผู้กระทำ (active) คือ มีความสามารถตัดสินใจในการคัดกรองข้อมูลข่าวสารที่จะเลือกเปิดรับตีความหมายของข้อมูลข่าวสารที่เปิดรับเข้ามา แล้วสร้างความหมายของข้อมูลข่าวสารนั้นจากระบบความรู้ที่มีอยู่ในสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กลุ่มวัยรุ่นสามารถเข้าถึงสื่อทุกประเภท (Access) ด้วยความตระหนักรู้ในคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละสื่อ และตัดสินใจเลือกใช้ประโยชน์จากสื่อและเนื้อหาสารเพื่อตอบสนองความต้องการและรสนิยมส่วนบุคคล (Functional Literacy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการเลือกใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่ร่วมกับหรือทดแทนสื่อมวลชนบางประเภท ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hara and Shigemori (2003) ที่พบว่าอินเทอร์เน็ตสามารถเข้ามาทำหน้าที่แทนสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ อย่าง นิตยสาร/วารสาร หนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มวัยรุ่นมีการสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อการสื่อสาร (Create) ผ่านช่องทางเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจของตนเองเป็นส่วนใหญ่

2. การใช้เทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โรงเรียน และกลุ่มเพื่อนฝูง ตลอดจนการใช้เวลาว่างและการใช้สื่อมวลชนกล่าวคือ มีการนำเอาเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่มาใช้ในทุกกิจกรรมการสื่อสารมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อกับวิถีชีวิตประจำวันของวัยรุ่นที่กล่าวว่า สังคมในปัจจุบัน วัยรุ่นกำลังให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ทำให้ทั้งกิจกรรมการเรียนและกิจกรรมการพักผ่อนของวัยรุ่นมีความจำเป็นต้องบริโภคสื่อ (Media Consumption) ทำให้เกิดการใช้สื่อเพื่อเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพประจำวัน (Instrumentality) การใช้สื่อเนื่องจากเป็นนิสัย (Habitual) การใช้สื่อเพื่อจัดตารางเวลาของชีวิตประจำวัน การใช้สื่อเพื่อการบริโภค เช่น ติดตามข่าวอาชญากรรมเพื่อตอบสนองความตื่นเต้น อยากรู้ อยากเห็น เป็นต้น (พัฒน์ บุญฤทธิ์รุ่งโรจน์. 2546)

ดังนั้น รูปแบบการสื่อสารในชีวิตประจำวันของวัยรุ่นจึงมีแนวโน้มไปสู่การสื่อสารบนพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ภายใต้บริบทชุมชนเสมือน (Virtual Community) ที่ไร้พรมแดน ไร้กาลเวลา และมีปฏิริยาโต้ตอบระหว่างกันได้ทันที (Interactive) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด ที่กล่าวว่าพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ทำให้อุปสรรคด้านระยะทางและกาลเวลากลายเป็นเรื่องที่ไร้ความหมาย เพราะไม่อาจปิดกั้นประสบการณ์ของมนุษย์ได้อีกต่อไป จึงทำให้วัยรุ่นมีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในชีวิตประจำวันมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ทำให้ไม่สามารถได้ข้อมูลที่เจาะลึกเกี่ยวกับการวิเคราะห์และตีความเนื้อหาที่เปิดรับ และไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้ลึกซึ้งมากนัก ดังนั้นผู้ที่จะทำการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ละเอียดและตรงกับความจริงมากขึ้น รวมทั้งข้อมูลบางส่วนที่แหล่งข้อมูลปกปิดไว้ และควรออกแบบคำถามในการสัมภาษณ์ให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างละเอียดตลอดจนควรสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย ความไว้วางใจกับแหล่งข้อมูลเพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลที่แท้จริงได้

2. ควรเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตพฤติกรรมการใช้สื่อและรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันของแหล่งข้อมูลควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น

3. ควรศึกษาพฤติกรรมกรรมการใช้สื่อสมัยใหม่ผ่านโทรศัพท์มือถือแบบ smart phone หรือ tablet ที่มีการใช้งานผ่านโปรแกรม หรือ applications ต่าง ๆ ที่วัยรุ่นมีการใช้งานมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พัตน์ บุญฤทธิ์รุ่งโรจน์. (2546). แบบแผนการเปิดรับสื่อมวลชนและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของ

ผู้ประกอบอาชีพขั้บรณนตรีบัจ้าง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิภา อุดมฉันท. (2544). **คลื่นลูกที่สาม**.กรุงเทพมหานคร : เอลส์การพิมพ์.

Hara, Y. and Shigemori, M. (2003). **Internet Users and Televisions : Findings and**

Hypotheses on Viewing Behavior. 2nded. Tokyo : NHK Broadcasting Studies.

James, P. (2005). **Media Literacy.** 3rd ed. New York : Sage.

Reference

- Boonritrunroj, P. (2003). **Pattern of Mass Media Exposure and Usage in Everyday Life of Taxi Driver**. M.Com.Arts Thesis, Chulalongkorn University.
- Hara, Y. and Shigemori, M. (2003). **Internet Users and Televisions : Findings and Hypotheses on Viewing Behavior**. 2nd ed. Tokyo : NHK Broadcasting Studies.
- James, P. (2005). **Media Literacy**. 3rd ed. New York : Sage.
- Utomchan,W. (2001). **The Third Wave**. Bangkok: Yellow Printing.